

Jela Maresić
Zavod za lingvistička istraživanja
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb
jmaresic@hazu.hr

O TVORBI UMANJENICA U KAJKAVSKOM NARJEČJU

U radu se daje analiza i prikaz tvorbenoga sustava umanjjenica u kajkavskome narječju. Analiza je provedena na primjerima iz objavljenih dijalektoloških opisa govora, kajkavskih rječnika te iz vlastite građe¹. U tvorbenome se opisu polazi sa sinkronijskoga stanovišta, a povijesnojezične se napomene donose tek sporadično. Navode se svi u građi potvrđeni sufiksi za tvorbu umanjjenica muškoga, srednjega i ženskoga roda. Uz svaku se tvorbenu kategoriju navode i jezične značajke koje se odnose na glasovne promjene na granici osnove i sufiksa.

1. Uvod

Namjera je ovoga rada što obuhvatnije prikazati tvorbeni sustav imeničkih umanjjenica u kajkavskome narječju. Analiza je provedena sa sinkronijskoga stanovišta na primjerima iz današnjih kajkavskih govora. U podrijetlo se osnova i sufikasa detaljnije ne ulazi, ali se ipak donose pojedinačne povijesnojezične napomene koje pridonose razumijevanju današnjega stanja i odnosa među pojedinim kajkavskim govorima, a i među svim trima hrvatskim narječjima u toj tvorbenoj kategoriji. Neki su odnosi u tvorbi umanjjenica važni za rasvjetljavanje genetskolingvističkih odnosa, a radova s toga područja kajkavskoga narječja u hrvatskom jezikoslovlju gotovo da i nema. Dosada se je tvorbom riječi u hrvatskim dijalektima značajnije bavila samo Sanja Vulić i to ponajviše tvorbom imenica u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima. Sma-

¹ Najsrdačnije zahvaljujem svim svojim informantima na dijalektološkim podacima i izdvojenom vremenu.

tramo da će i ovaj rad biti prinos i poticaj za daljnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskim narječjima.

Tvorba umanjenica nastaje samo jednim tvorbenim načinom – sufiksacijom, dodavanjem sufiksa s umanjeničkim značenjem na osnovu imenice. Umanjenički se sufiksi mogu dodavati i na pridjevske, priložne te na glagolske osnove o čemu će u radu sporadično još biti riječi.

Tvorbena se osnova dobiva tako da se u G jd. ili u G mn., ako imenica ima samo množinske oblike, odbaci nastavak (npr. *nos-a*, *nog-e*, *jok-a*, *kol-ø*, *pleč-ø*)² te se na tako dobivenu osnovu doda umanjenički sufiks (npr. *nos-ek*, *nog-ica*, *jok-eko*, *kol-ca*, *pleč-eca*).

Dodavanjem sufiksa na im. osnovu može doći do glasovnih promjena na njihovoj granici – jednačenja suglasnika po zvučnosti, po mjestu tvorbe, gubljenja suglasnika, palatalizacije, sibilizacije, jotacije, jednačenja i razjednačivanja na udaljenost.

U kajkavskim sustavima pojedinih govora postoje brojne dublete – pojedine se glasovne promjene mogu, ali i ne moraju provesti. U nekim se slučajevima, da bi se izbjegle suglasničke skupine na kraju osnove, umeće blagoglasno *-e* (*mrkefca*, *pisemce*, *stkelce*). U im. osnovi može doći i do naglasnih promjena, kraćenja ili duljenja samoglasnika, kraćenja osnove i sl. Iako se u analizi polazi sa stanovišta suvremenih jezičnih kajkavskih sustava, neke se promjene na granici osnove i sufiksa, kao i u standardnom hrvatskom jeziku, mogu objasniti pomoću jezične povijesti (usp. Babić 2002: 41). Na pojedine ćemo se probleme toga tipa u radu više puta osvrnuti.

Osnovno je značenje umanjenice da je što malo: *stolek* ‘mali stol’, *golobek* ‘mali golub’ itd. Međutim, ovisno o osnovi im., sufiksu i/ili kontekstu uporabe, umanjenica može imati i dodatna značenja u rasponu od hipokorističnih do pejorativnih. Npr. ako im. znači osobu ili životinju, uz značenje ‘malo’ obično se dodaje i značenje ‘mlado i milo’, a može se izražavati i osjećaj dragosti, nježnosti i sl.: *sin* – *sinek/sinčec*; *miš* – *mišek/mišok*.³ Međutim, može se izražavati

² Većina je primjera u ovome radu citirana, navedena onom transkripcijom kojom su zabilježeni i u izvornim radovima iz kojih su preuzeti. Ponekad se navode uopćeni primjeri, potvrđeni u više kajkavskih govora. U tom se slučaju rabe slovni znakovi iz hrvatskoga standardnoga jezika, bez kajkavskih fonoloških odrednica.

³ Usp. zaključke i primjere Vide Barac-Grum iz klanječkoga govora: „*O:n je m'o:j pot'o:ček* (iskaz majke ili bake za svojega sina ili unuka). Značenje osnovnoga leksema (deminutiva *pot'o:ček*) prestrukturiralo se u novo, označujući, uz izrazito emocionalnu nabijenost, sina, unuka, nasljednika, svojega i svoje loze. U semantičkoj kajkavskoj preobrazbi takvoga tipa, u koju se uklapa i klanječki govor, i hipokoristik je *s'inek*, najčešće u svezi *s'inek m'o:j*, koji ne označava samo emotivni odnos prema vlastitom sinu, već i prema mlađem muškarcu kojemu se starije osobe s dragošću obraćaju...” (Barac-Grum 1994: 8).

i omalovažavanje, označivati da je što loše, loše kvalitete, slabo, bezvrijedno i sl.: *n'orček*, *z'ętek* (Sred); *mājstõrčič*, *traktõrec*, *traktõrčič*, *kāvica* (Podr).

Neki sufiksi sami po sebi daju im. dodatno afektivno značenje (npr. *-oka* u *strinoka*, *čęčoka*), a osobito kada se određeni sufiks dodaje na pojedine osnove, npr. sufiks *-ek* dodan na im. osnove ž. r. koje znače rodbinske odnose: *bakek*, *mamek*, *strinek*.

Iako se još uvijek na neki način osjeća, neke su im. tijekom uporabe izgubile umanjeničko značenje: *pūšlek*, *rāndlek* (Tur); *vřšek* 'krajnji vrh čega', *kñžica* 'molitvenik', *vřčak* 'povrtnjak; mali vrt' (Podr); *v'řček/vrčj'ęk* (Sred) itd.

Sufiksom se smatra tvorbenooblična jedinica u kojoj je na jezičnoj razini ostvareno jedinstvo tvorbenoga i obličnoga nastavka (npr. *-ek-ø* u *stol-ek-ø*; *-ec-ø* u *kotač-ec-ø*; *-ec-a* u *jaboč-ec-a*; *-ek-o* u *mes-ek-o*; *-ic-a* u *glav-ic-a*; *-k-a* u *kokoš-k-a*).

Jezično se teorijski problem javlja kada postoje dvije inačice sufiksa, s dužinom⁴ i bez nje (*bręstič*, *lagvīč* Var; *võglič* Tur). Takve slučajeve smatramo jednim sufiksom. Prilog takvoj interpretaciji su i inačice potvrđene u istom sustavu (npr. *vętrič/vętrīč* Br).

Posebno je pitanje u kajkavskome narječju česta pojava da se od umanjenice ponovno izvodi umanjenica⁵. U mnogim su govorima kajkavskoga narječja potvrđeni likovi umanjenica umanjenica. Ponekad se mogu dodati ne samo dva, nego i tri, pa i više umanjeničkih sufikasa. Razmjerno povećanju broja dodatnih tvorbenih jedinica, povećava se i dodatno osjećajno značenje, primjerice u ozaljskom govoru (*barjačiček*, *boričkęc*, *čuničkęc*; *ambręličica*, *bāltičica* (Težak 1981: 294 i 295)), u zagorskome govoru Donjega Jesenja (npr. *tāta*: *tātek/tātica*, *tātiček/tātičica*, *tātičiček*, *tātičičiček*; *mōma*: *mōmica* (/mōmek), *mōmičica* (/mōmiček), *mōmičičica/mōmičiček*, *mōmičičiček*; *dēd*: *diēdek* (i leksikalizirano), *diēdiček*, *diēdičiček*, *diēdičičiček*; *Jōna*, *Jōnica*, *Jōničica*, *Jōničičica*... (Kovačec 2003/2004: 294)⁶, u podravskim kajkavskim govorima (npr. *komadičček*,

⁴ S obzirom na to da su se u kajk. narječju zanaglasne dužine pokratile, duga se ultima očuvala samo u slučaju da je naglašena.

⁵ Za razliku od hrvatskoga knj. jezika u kojemu ta pojava nije česta: „Pojava da se od umanjenice ponovno izvodi umanjenica nije česta, ali je moguća. Čęšća je upravo od umanjenica sa *-ica*.” (Babić 2002: 177).

⁶ „...ako se promotre deminutivne izvedenice s desne strane niza (treći i četvrti lik u nizu, odnosno pretposljednji i posljednji u nizu, izveden dvostrukim, trostrukim ili čak četverostrukim sufiksom). Dok se pretposljednji deminutivni likovi iz niza (*Ħvičiček*, *Ŏņkičica*, *Nięžičica*...) upotrebljavaju redovito u izrazito afektivnom, prisnom vokativnom značenju, u kontekstima kao što su *drāgi muđj*..., *drāga mōja*..., ... *muđj drāgi*, ... *mōja drāga* i sl., ali se mogu upotrijebiti i u svim drugim osnovnim funkcijama u rečenici, posljednji članovi nizova (*Ħvičičiček*, *Ŏņkičičica*...) ne dolaze ni u jednoj drugoj službi osim u službi izrazito afektivnog (redovito dramatično afektivnog) vokativa.” (Kovačec 2003/2004: 297).

ižčkica) itd. Stjepko Težak, primjerice, za ozaljske umanj. tipa *ambrêličica*, *bâlтиčica* navodi sljedeće: „Za sve te primjere postoje i deminutivi sa sufiksom *-ica* (*ambrêlica*, *bâlтиca*, *brazđica*, *bukvica* itd.), koji se upotrebljavaju češće, jer deminutivi na *-ičica* izražavaju osobito naglašenu afektivnost, a najviše dolaze do izražaja u govornom saobraćanju odraslih s djecom.” (Težak 1981: 295).

Tvorbena analiza ide obrnutim smjerom od tvorbe. Rastavljanjem riječi na jedinice sastavljene posljednjim tvorbenim činom dobivamo njezine dijelove – tvorbenu osnovu + sufiks. Prema tome, ako je potvrđena umanjenica sa sufiksom manje, onda bismo mogli govoriti o dvama sufiksima, a ne o jednom (npr. *krav-ič-ic-a/krav-ič-k-a* < *krav-ic-a* < *krav-a*). Međutim, neke sufikse možemo smatrati jednom tvorbenom jedinicom kada se izgubila ili nije ni postojala osnova s jednim umanj. sufiksom manje: npr. *lačička* (< *la(t)* + *-čička*), *brfčica*.

Prema tim kriterijima dobivamo uopćene sufikse za tvorbu umanjenica u kajkavskom narječju. Oni u pojedinim kajkavskim dijalektima i govorima imaju različitu fonološku vrijednost. Navodimo ih abecednim redom za svaku kategoriju imenica:

1. a-vrsta

a) m. r.: *-ak*, *-anjek*, *-ček*, *-čić*, *-čok*, *-čurek*, *-ec*, *-ek*, *-ic*, *-ič*, *-iček*, *-ičkec*, *-inec*, *-inek*, *-ko*, *-ok*;

b) s. r.: *-ance*, *-ce*, *-čeca*, *-čeko*, *-čica*, *-eca*, *-ece*, *-eco*, *-eko*, *-ence*, *-(e)šce*, *-ica*, *-ice*, *-iče*, *-kovlje*;

2. e-vrsta⁷: *-ca*, *-čica*, *-čička*, *-eca*, *-ica*, *-ička*, *-ika*, *-ka*, *-kica*, *-oka*.

U ovome se radu koriste sintagme *često potvrđen sufiks* – što znači da je u pravilu i plodan i *rijetko potvrđen sufiks* – što u pravilu znači da je neplodan. Takva je podjela vrlo pojednostavnjena i uvjetna. Neki sufiksi u novije vrijeme postaju frekventniji i plodniji zbog unutarsustavnih razloga ili pod utjecajem hrvatskoga standardnoga jezika.

2. Tvorba umanjenica im. a-vrste

2.1. Umanjenice m. r.

Umanjenice m. r. a-vrste najčešće se tvore od im. osnova m. r. a-vrste, ali i od drugih osnova.

Sufiks *-ek* učestalo dolazi na jednosložne i dvosložne im. osnove m. r. a-vrste: *s'inek* (Klanj); *kòkotek* (Lob); *m'ožek*, *gr'ofek*, *kr'aļek* (Gre); *črvək*, *d'ežžek*,

⁷ Deminutivi koji pripadaju e-vrste najčešće se tvore od im. osnova e- i i-vrste.

fîćek, g'olobek, gr'ozdek, kot'aček, kôtek, pôték (Var); gròzdek, mòstek, òslek, plùgek, vètrek (Cer); čřvek, pěšek (Pis), čřvek, fertūnek, krūvek, sīnek (Tur); cùzek (Vrb); krūvek (Klo); d'ěžžek, 'oslek (Sred); kôtek, nõftek, přsték (Mol); cvětek, golòbek, gròzdek, plùgek, plòtek, žèpek (Đur); cřvek, čūnek, golūbek, gròbek, obláček (Ses); bórak, cvitak, časak, čūnak, dānak (Oz).

Rijetko je potvrđena i varijanta toga sufiksa s naglašenom dužinom (-*ek*): *kruvěk, grajěk (Đur, Ses).*

Osnova može biti bez glasovne promjene: *trâgek (Đur)*, ali su česti i primjeri s palatalnom promjenom krajnjega nepalatalnoga glasa, uključujući i glas *c* (*k, g, h > č, ž, š; c > ĉ*): *p'o:toček (Klanj); potôček, seļ'aček, sn'ežek, vřšek, zâjček, zd'ęncěk (Var); pâlček (Cer); pōtoček, rōpček, stōlček, vūjček, zâjček (Tur); k'ukček, k'olček (Vrb); mišek, vūjček, zâjček (Klo); st'olček (Sred); obláček, orěšek (Đur); obláčak, prážak, prášak, orišak, plóšak : plòh (Oz).*

Zanimljiv je turopoljski primjer *kotčček* (: *kôtec*, G jd. *kõca* 'svinjac') koji možemo interpretirati kao N jd. *kôtec* + *-ek*.

Do palatalizacije i ispadanja konsonanta dolazi u primjeru: *želúček* : *želūdec* (Klo); *žel'oček* : *žel'oudec* (Sred).

Da bi se moglo nešto više i pouzdanije reći o oblicima u G jd., valjalo bi imati više potvrda. Ipak, i na temelju raspoložive građe može se reći da u G jd. i drugim kosim padežima *-e-* iz sufiksa obično ostaje, a u nekim govornicima može biti i naglašeno: G jd. *b'atęka, bõreka, cvěteka, č'ajęka, n'osęka, pôtęka*; G mn. *čřvękof, d'ěžžękof, fîćękof, g'olobękof, gr'ozdękof, kot'ačekof, kôtekof (Var)*; G jd. *potočęka (Tur); kruvęka (Klo); kôteka, nõfięka, přstęka (Mol); bikęka, cvetęka, golobęka (Đur); grobąka⁸, grozdąka*; G mn. *snopąkõf, grobąkõf, grozdąkõf (Oz).*

U manjem se broju im. *-e-* u G jd. gubi: *kotčček, -čka (Tur); obláček, -čka (Mol); orěšek, -ška, obláček, -čka (Đur)*. Tom tipu pripadaju i primjeri iz Ozlja: *kaménak, reménak (Težak 1981: 256).*

Sufiks *-ek* dolazi i na odmilice tipa: *m'ędo* : *m'ędek (Var); Lõvro* : *Lõvrek (Tur); Jõzo* : *Jõzek (Ses).*

Može doći i na osnove općih im. ž. r. *e*-vrste koje znače rodbinske odnose (npr. *b'abek (Var); bąkek (Tur); mąmek, strīnek (Podr)* te muških i ženskih osobnih imena (*Jūrek, Slāvek, Bārek, Dõrek, Lūbek (Tur); Štęfek, Kātek, Jānek (Podr)*). U takvim slučajevima im. izražava hipokorističnost, a rabi se obično u izravnom obraćanju, u vokativnoj službi (npr. *Mąmek, dõjdi sīm!* (Podr). U jednom od prethodnih

⁸ U izvornom tekstu na tom primjeru nije označen naglasak. Naglasci izostaju i na nekim drugim primjerima jer nisu zabilježeni, ali smo ih smatrali vrijednima te uvrstili u tekst.

odjeljaka citirali smo niz sličnih primjera iz Donjega Jesenja (Kovačec 2003/2004), a karakteristični su i za cijelo kajkavsko narječje (Lončarić 1996: 138).

Odmilice su obično i im. tipa: *cùjzèk* : *cujza* ž., *pùrèk* : *pura* ž., *tèlèk* : *tele* s., *žùgèk* : *žuga* ž., *tòrbèk* : *torba* ž. (Tur); *siròček* : *siroče* s. (Cer); *břbrèk* ‘dijete koje je tek progovorilo’ : *brbrati* impf. gl.’ (Var). Nastale su tvorbom od im. osnova različitih rodova, a posljednji je primjer tvoren od glagolske osnove.

Sufiks -ec također je vrlo frekventan u tvorbi umanj. od im. osnova m. r. *a*-vrste: *b'atèc*, *brâțèc*, *kr'iglèc*, *kûpèc*, *l'aktèc*, *reṃ'eneç*, *r'inglèc*, *v'rtèc*, *v'uglèc*, *žâklèc* (Var); *krîžec*, *pelâjec* (Cer); *môstèc* (Tur); *môstèc*, *poplûneç*, *sopûneç* (Đur); *deçôkeç*, *dijâçec*, *dvôreç* ‘mali dvor’, *vânkûšeç*, *žèpeç*, *koțâçec*, *prstêneç* (Ses); *brâtac*, *kîpac*, *móstac*, *nûkac*, *krîžac* (Oz).

Obično se krajnji nepalatalni glasovi osnove, uključujući i glas *c* palataliziraju (*k*, *g*, *h* > *č*, *ž*, *š*; *c* > *ć*): *zv'onècèc*, *l'onècèc*, *potùoècèc* (Gre); *človèècèc*, *dij'aècèc*, *oblôècèc*, *potôècèc*, *seļ'aècèc*, *škr'l'aècèc*, *zâjècèc* (Var); *jôpècèc*, *lîžec* : *lûg*, *ôblôècèc*, *pâlècèc* (Cer); *pêvècèc* (Tur); *vûjècèc*, *zâjècèc* (Klo); *bedâècèc*, *čovèècèc*, *ježîècèc*, *korâècèc*, *bôkèècèc*, *kûkèècèc*, *pějèècèc* (Đur); *pějèècèc*, *siromâècèc* : *siromâk*, *težâècèc* (Ses); *bedâècèc*, *ježîècèc*, *slôžac*, *mâšac*, *barîlècèc*, *pâlècèc* (Oz). Palatalizacija može i izostati zbog fonetskih, semantičkih ili kojih drugih razloga, primjerice, ako se radi o novijoj tvorbi ili bi se umanj. tvorbom i značenjski previše udaljila od polazne im.: *c'èckècèc*, *dr'èkècèc*, *mâčkècèc*, *pârkeç*, *šp'èkècèc*, *vôkècèc* (Var); *snègècèc* (Ses). Potvrđeni su i dubletni oblici: *vn'ukècèc*/ *vn'uècèc* (Var).

Na granici osnove i sufiksa može istodobno doći do dviju ili više glasovnih promjena, npr. do palatalizacije i ispadanja suglasnika iz suglasničke skupine: *želûècèc* : *želûdec* (Cer); *žèlûècèc* : *žèlûdec* (Ses), jednačenja po zvučnosti i ispadanja suglasnika: *kôècèc* : *kôtec* (Podr); *zmôèèèci*, G mn *zmôèèècôy* : *zmôtki* ‘mlaćenica’ (Đur), do palatalizacije jednoga i depalatalizacije drugoga glasa osnove dolazi u primjerima poput: *přnèècèc* : *přjnèk* (Đur); *přnèècèc* : *přnèk* (Ses).

Do ispadanja suglasnika iz suglasničke skupine može doći i u kosim padežima, kao npr. u: *brâțèc*, G jd. *brâca*; *v'rtèc*, G jd. *v'rca* (Var).

U nekim se im. naglasak dvojako realizira: *trampòlèècèc*/ *trampòlèècèc* (Đur).

U G jd. i drugim kosim padežima *-e-* ostaje ‘nepostojano’, a u nekim je govovima i naglašeno: *b'atèca*, *bîkèca*, *v'uglèca*; G mn. *kr'aglècof*, *kr'iglècof*, *kr'iplècof*, *krîžècof*, *žâklècof* (Var); G jd. *mostèca* (Tur); *kupèèca*, *vujèèca*, *zajèèca* (Klo); *bokèèca*, *pefèèca*, *popèèca* ‘pupčica’ (Đur); G mn. *zdenèècèf* (Oz), ali može biti i ‘nepostojano’: *reṃ'eneç*, G jd. *reṃenca*, *v'rtèc*, G jd. *v'rca*, G mn. *v'rcof* (Var); *cukôreç*, G jd. *cukôrca*, *čerèpeç*, G jd. *čerèpca*, *ježîèècèc*, G jd. *ježîèèca*, *kocèneç*, G jd. *kocènca*, *poplûneç*, G jd. *poplûnca*, *vânkûšeç*, G jd. *vânkûšca* (Đur); *podrûmeç*, G jd. *podrûmca*, *prstêneç*, G jd. *prstênca* (Ses).

Tom tipu pripadaju i primjeri iz Ozlja: *krûšac*, *krîžac* (Oz).

Sufiksi *-ec* i *-ek* mogu doći na iste osnove bez razlike u značenju: *b'ateç*/*b'atek* (Var); *bedãčec*/*bedãček* (Cer); *vùjčèk*/*vùjčèc*, *zäjčèk*/*zäjčèc* (Klo); *mđstèc*/*mđstèk*, *vùjčèc*/*vùjčèk* (Đur).

Sufiks -ček osim deminutivnosti, ima izrazitije značenje na osjećajnoj razini⁹. Uz značenje da je što malo obično ima i dodatno ekspresivno značenje, npr. da je što poželjno, primamljivo, drago i sl.: *bomb'onček*, *golôpček*, *gosp'onček*, *kam'enček*, *pap'erček*, *past'irček*, *pêhârček*, *s'inček*, *slav'ujček*, *zv'onček* (Var); *gul'opček* (Sred); *lôpovček*, *pastirček* (Cer); *rukâfček*, *golûpček*, *gospônček*, *prstêňček* (Br); *gospônček* (Ses).

U vrbovečkom primjeru *kapûček* (Vrb) ispada suglasnik *t* iz skupine *-tč-*.

Od im. osnove s. r. a-vrste tvorena je umanj. *v'inček* m. : *vino* s. (Var).

Sufiks -čec kao i sufiks *-ček* izrazitiji je u obilježavanju deminutivnosti i osjećajnosti: *kûpčec* (Var); *sîňčec*, *kamëňčec*, *dučânčec* (Đur); *korëňčec* (Br).

Na kraju osnove dolazi do glasovnih promjena, palatalizacije i jednačenja po zvučnosti: *br'eščec*, *or'eščec* (Var); *brěšćec* (Cer); *brěščec* (Podr), *obrãščec* (uz *obrãžek*) (Đur); *drüşčec* : *drûg* 'drvena motka' (Ses).

U skupu *-tč-* na tvorbenom šavu gubi se *-t-*: *kapûčec* : *kaput* (Ses); *brâčec* : *brat*, *kom'ačec* : *komad* (Var); *komãčec* (Podr); *brčec*, *kûčec* : *kut* (Cer).

U G jd. *-e-* ostaje nepromijenjeno: *kom'ačeca* (Var); *sinčeca*, *kamëňčeca* (Đur).

Moguće je da se sufiksi *-ek* i *-ec* nađu u nizu jedan iza drugoga: *kruvêkec* : *kruvêk*, *grajêkec* : *grajêk* (Ses). Takve smo slučajeve interpretirali kao dva sufiksa, tj. kao umanjenicu umanjenice, a ne kao jedan.

Sufiks -ic u nekim je govorima frekventniji, a u nekim se rijetko pojavljuje.¹⁰ Ima i rjeđe potvrđenu inačicu s naglašenom dužinom (*-îc*): *N mn. kolačici* (Pri); *pehâric*, *frtâlic*, *pisâric*, *pandûric*, *barbînic*, *kapelânic*, *fakinic*, *repic*,

⁹ Isto se može reći za većinu sufikasa koji su dijakronijski nastali od dviju tvorbenih jedinica.

¹⁰ Antun Šojat u radu *Govor u Samoboru i njegovoj okolici* navodi sljedeće: „Iz područja tvorbe riječi spomenut ću samoborski sufiks *-ic* u deminutivima imenica m. roda (usp. Lang, XVI, 71 *pehâric*, *frtâlic*, *pisâric*, *pandûric*, *barbînic*, *kapelânic*, *fakinic*, *repic*, uz: *rèpek*) i sufiks *-ice* u deminutivima imenica sr. roda (Lang, XVI, 71 *zèljice*, *korëjnice*, *živlëjnice*). U tipičnim kajkavskim govorima ja nisam zapazio tih sufikasa. U Bednji imaju imenice srednjeg roda sličan deminutivni sufiks: *-îca* (= *-îce*: *ternjiča*, *zernjiča* i sl.)” (Šojat 1973: 67). Uz Šojatovu napomenu da u tipičnim kajkavskim govorima nije zapazio tih sufikasa, moramo dodati da bi tek opsežnija istraživanja tvorbe riječi mogla pokazati u kojoj je mjeri taj sufiks proširen u kajkavskom narječju jer kao što je razvidno iz navedenih primjera takvih govora ima još. Spominje ga M. Lončarić u radu *Jagnjedovački govor* (1977: 256) kao rjeđu dubletu sufikasa *-ek*, ali ne navodi primjere. P. Skok navodi da je *-îc* dem. sufiks, varijanta od *-îc*, ako je u korijenu palatalni suglasnik, te da dolazi i u toponimiji (I : 704). Navedeni kajkavski primjeri potvrđuju da dolazi na osnove s palatalom, ali i da učestalo dolazi i na osnove koje završavaju sonantom.

uz: *rèpek* (Sam); *duplêric*, *kapûtic*, *kolâćic*, *kôtic*, *krîžic*, *nôžic*, *pôtic*, *točêric*, *vargâjnic* (Đur); *pôtic* (Mol, Vir).

Obično se dodavanjem toga sufiksa palatalizira krajnji nepalatalni glas osnove: *beđâćic*, *dijâćic*, *škrilâćic*, *težâćic* (Đur).

Pojavljuje se kao završetak u prezimenima (*Antolic* Đur), nadimcima (*Jôžic* Cer), obiteljskim nadimcima (*Puntic*, *Markic* Ses), toponimima (*Dêlic* Mol) te u nekim općim im. (*kobic* ‘kobac’ Đur) u kojima je izgubio umanj. značenje.

Sufiks -iĉ ima dvije varijante -iĉ i -iĉ̇:

a) *fr'aklič*, *kom'adiĉ*, *lêjtich*, *orm'ariĉ*, *pak'etiĉ* (Var); *lêjtich*, *grâbriĉ* (Cer); *brêstič* (Pis); *brêstič*, *râstič*, *vôgliĉ* (Tur); *cvêtiĉ*, *jôgnič*, *kônič*, *snôpiĉ* (Klo); *ĉônič*, *snôpiĉ*, *vêtriĉ* (Mol); *trâmiĉ*, *mlôćič*, *kostâjniĉ*, *komâdiĉ*, *plôtiĉ* (Đur); *lâgviĉ* (Ses);

b) *brêstič*, *lagviĉ*, *kolich* : *kôl* (Var); *vražiĉ* (Cer); *ĉuñič* uz: *ĉuñič* (Klo); *koñič*, *proñič*, *stopič* (Mol); *repiĉ*, *kojniĉ*, *gombič*, *snopiĉ* (Đur); *gradiĉ*, *gumbič*, *guñič*, *jognič* (Ses).

Rijetke su potvrde im. s objema inačicama, s dužinom i bez nje: *vêtriĉ*/*vêtriĉ̇* (Br).

Može doći i na osnove općih im. ž. r. (*bukviĉ* : *b'ukva* Var; *piĉiĉ* : *pîca* (Klo) te ženskih i muških osobnih imena u kojima ima hip. značenje: *Bâriĉ*, *Mâriĉ* (Đur); *Štêtiĉ* (Go). Za razliku od toga Stjepko Težak za ozaljski govor navodi da osobna imena sa sufiksom -iĉ nemaju ni hipokoristično ni umanjeničko značenje, već naprotiv „...prije bi se moglo reći da su „nomina augmentativa”, pa čak pomalo i „nomina peiorativa...” (Težak, 1981: 293). U tome govoru u pravom umanj. značenju dolazi u riječima koje označuju mlado životinje (*cûciĉ*, *mâciĉ*, *prašič*... (isto). I u dugim kajk. govorima u im. koje označuju životinje taj sufiks ima značenja ‘malo i mlado’: *p'uriĉ* : *pura* ž., *prašič* : *prase* s. (Var); *ščêjniĉ* ‘psiĉ’ (Lob). Često se im. toga tipa pojavljuju samo u mn.: npr. G mn. *râćič*, *pûriĉ*, *têlīĉ*, *žrêbiĉ* (Br).

Može doći i na pridjevske osnove: *křžlič* : *kržljav*, *balâviĉ* : *balav* (Ses).

Iako je u nekim govorima rijedak,¹¹ pod utjecajem hrvatskoga standardnoga jezika postaje plodniji, i to inačica s kratkim samoglasnikom (-iĉ) : *nôžec*/*nôžic* (Đur).

Sufiks -iĉek ima pojačanu deminutivnu vrijednost i hip. značenje: *kokoťiček*, *koñiček*, *koťiček*, *kozlīček* (Var); *ĉavliček*, *nôžiček* (Cer); *ĉavliček* (Pis); *komadiček* (Tur); *vôgliček* (Mol); *kotliček* (Br); *jogniček*, *kojniček*, *komadiček*, *lagviček*, *nožiček*, *vogliček*, *vozlīček* (Đur); *ĉêšliček*, *komadiček*, *kotliček*, *lončićek*, *lagviček* (Ses); *kusiček* : *kûs* (Ved). Stjepko Težak za ozaljski g. na-

¹¹ „Sufiks -iĉ koji je tako izrazit u deminutivnoj tvorbi štokavskih govora, u ozaljskom govoru gotovo da i nije deminutivni sufiks i relativno je rijedak.” (Težak 1981: 293).

vodi da je upravo taj sufiks najfrekventniji i najizražajniji jer *-ić* nema dovoljno deminutivne izražajnosti. Navodi niz primjera: *barjačićak, borićak, brestićak, badžićak, bačićak...* (Težak 1981: 294).

Uz potvrde sa sufiksom *-iček*, neke su osnove potvrđene i sa sufiksom *-ič/-ić*: *kojnič, komadić, lăgvić* (Đur). Navedeni primjeri sa sufiksom *-iček* potencijalno ili stvarno mogu imati likove i sa sufiksom *-ič/-ić* te se mogu interpretirati kao umanjenice umanjenica.

Taj sufiks palatalizira osnovu: *brežiček* (Cer); *drožiček, lončićek* (Mol); *končićek, kolčićek* (Đur).

Može doći i na im. osnove ž. r. e-vrste: *mrviček m. : m'rvā ž., sobiček m. : s'oba ž.* (Var).

U G jd. *-e-* je 'nepostojano': *kokotička, konička, koćička, kozlička, lončićka* (Var); *jognička, kojnička, kolčićka, komadička, končićka, nožička, voglička, vozlička* (Đur). Varaždinski primjer *slaviček : slavuj* možemo interpretirati kraćenjem osnove (uz tu, ima i varijantu *slav'ujček*).

Sufiks *-ok* ima i rijetko potvrđenu varijantu s kračinom (*-ok*). U govori- ma u kojima je potvrđen, najčešće se rabi za označivanje umanjenica i odmilica iz značenjske skupine životinja (obično domaćih). Obuhvaća i im. s drugim značenjima, ali gotovo u pravilu ima dodatne značenjske vrijednos- ti pojačane ekspresivnosti. Označuje da je što malo, lijepo, milo, drago i sl.: životinje (*cucok, ftičok, micok, mišok, peščok, pešok* Đur; *zajčok* Mol; *telčok, zajčok* Ses); osobe (*balafčok, dijáčok, japok* Đur); biljke (*cvetok* Đur; *cvetok* Mol); dijelove tijela (*čecok, palčok, prstok, repok* Đur); predmete (*batok, bičok, skrajčok : skrajec* Đur; *zdenčok* Mol; *zdenčok* Ses); odmilice od osobnih imena i etnika (*Matok, Ivok, Feřdok, Peřtok, Seřvečok* Đur).

Obično palatalizira krajnji nepalatalni glas osnove: *nazimčok : nazimek* 'svinja stara pola godine; jesensko prase', *vrapčok, zajčok, ždrepčok* (Đur); *žerepčok* (Mol).

U primjeru *trčok : trček* 'panj' (Đur) dolazi do skraćivanja osnove (G jd. *trčk-a*). Tako bi se mogao tumačiti i primjer *cuzok : cuzan*, G jd. *cuzan-a m.*, ali i prema *cuza*, G jd. *cuz-e ž.* (Đur).

Završetak *-ok* u prezimenima nastalim od hip. (*Šteřok, Matok*) te u nekim općim im.: *bacok* 'vunena kuglica na vrhu dječje kape i sl.' (Đur) umanjeničkoga je postanja.

Sufiks *-čok* (i njegova rjeđe potvrđena varijanta s kračinom *-čok*) ima zna- čenje dodatne deminutivnosti i ekspresivnosti. U govori- ma u kojima je zabi- lježen, kao i *-ok* češće dolazi na im. osnove koje znače osobu ili životinju, ali

može doći i na osnove s drugim značenjima: *sinčôk*, *kumčôk*/ *kûmčok*, *pisarčôk*, *bikančôk* : *bikân* odmil., *fazančôk*, *purančôk*, *breščôk* (Đur); *bikančôk*, *teļčôk*, *koreņčôk* (Ses).

Nekoliko je sufikasa koji su rijetko potvrđeni i neplodni u tvorbi umanj. m. r. a-vrste:

Sufiks -ańek dolazi na im. osnove m. r. a-vrste (npr. *brizánjæk*, *gričánjæk*, *gutánjæk* Oz), a u izdvojenim primjerima može doći i na im. osnove s. r.: *culâńek* m. : *cũlo* s. (Ses). Neke su im. s tim sufiksom izgubile umanj. značenje (npr. *grlâńek* ‘grlo boce’ : *grlo* s. Ses; *grlâjnæk* Đur).

Sufiks -(č)urek: *breščûrek* : *breg* (Ses).

Sufiks -(č)ulek: *breščulek* (Hra).

Sufiks -uļek: *brežũļek* (Lob).

Sufiks -inek: *cucínæk* (Oz).

Sufiks -inec imamo u primjerima *staglînc* : *stagel*, *štrikînc* : *štrik* (Cer); *kotînc*, *potînc* (Đur). Nešto je češće potvrđen u ozaljskom g. (*bickînc*, *faćukînc*, *frćkînc*, *maćkînc*, *paćkînc*...).

Neke se potvrde sa završetkom *-inec* mogu tvorbeno interpretirati prema uvećanicama (*-ina* + *-ec*): *dećkešînc* : *dećkešîna* m. uveć., *cucînc* : *cucîna* m. uveć. (Br); *Jendrînc* : *Jendrîna* (Podr).

Nejasno je kako valja tumačiti primjer *cuclînc* (Podr).

Od im. osnove s. r. tvorena je umanj. *vužînc* : *vũže* s. (Cer).

Sufiks *-inec* palatalizira osnovu (*druščînc* : *drũg* ‘drvena motka’ Ses).

Neke im. imaju samo mn. oblike: *mustačînci* (Đur).

U G jd. *-e-* se gubi: *potînc* (Đur).

U ozaljskom se govoru relativno često pojavljuju i likovi deminutiva s tri sufiksa (*-iç* + *-æk* + *-æc*): *boriçkæc*, *ćuniçkæc*, *fantiçkæc*, *fertuniçkæc* Oz).

Sufiks -ko pretežito je hipokorističkoga značenja (*r'acko* : *racâk* ‘patak’, *sînc* : *sîn* Var).

Sufiks -čič pripada novijoj tvorbi. Obično dolazi na im. osnove koje znače zanimanja ili na osnove novijih leksema. U nekim govorima daje umanj. pejorativno značenje ‘loš, loše kvalitete i sl’: *mâjstòrčič*, *šnâjdârčič*, *šustârčič*, *trgòřčič*, *kamiòñčič*, *traktòřčič* (Ses).

Sufiks -ak vrlo je malo proširen, potvrđen je npr. u *dânc* : *dân* (Ses); *kôçak* : *k'otęc*, G jd. *k'oca* (Var); *kôçak* (Cer).

Mnoge im. mogu različitim sufiksima tvoriti i po nekoliko umanj. s različitim semantičkom vrijednosti: *repíćak*, *répəc*, *répək* (Oz); *rěpěk*, *repíć*, *repòk*; *rědėk*, *rėdòk* (Đur).

2.2. Tvorba umanjenica s. r.

Iako umanj. a-vrste s. r. nema puno, kao ni općenito im. s. r., sufiksi za njihovu tvorbu zanimljivi su i brojni.

Sufiks -ce jedan je od najučestalijih u ovoj skupini: *pě:rcę*, *tielcę* (Gre); *črěfcę*, *d'elcę*, *dětęce*, *drěfcę*, *kolěnce*, *pěrcę*, *sělcę*, *ždrělcę* (Var); *betiějce*, *sělce*, *vratilce* (Cer); *kòlence* (Pis); *kolěnce*, *měscę*, *prělce*, *sěnce* : *sěno*, *zrcâlce* (Đur); *kolěnce*, *pěrcę*, *zrcâlce* (Mol); *cұлce*, *detęce*, *gřlce*, *kolěnce*, *pěrcę*, *sělce*, *zrcâlce* (Ses); *čerifce*, *dřfce*, *drifce*, *gledâlce*, *glíce*, *klecâlce*, *kólce*, *krílce*, *lěce*, *sělce*, *sidâlce*, *vince*, *vretěnce*, *zřnce* (Oz).

Često dolazi na im. koje znače mladunca te ima značenje 'mlado i milo': *detęce* (Ses), *cûce*, *râce* (Mol). Može značiti i jedinku onoga što znači zb. im. *družince* : *družina* uz *družinec* : *družina* (Klo).

U nekih osnova dolazi do palatalizacije: *blášce*, *viúce* (Oz).

Do jednačenja po zvučnosti dolazi u primjerima: *něpce* : *něbo* (Var); *něpce* (Klo); *driěfcę* (Gre); *driefce* (Lob); *drěfcę* : *drěvo* (Đur, Ses), a u nekih i do jednačenja po mjestu tvorbe: *želišce* (Oz).

U skupu -*tc-* na tvorbenom šavu dolazi do ispadanja konsonanta *t*: *korícę* : *kor'ito* (Var); *korícę*, *sícę* : *sito* (Ses, Đur); *sice* (Cer); *koríce* (Mol).

U konsonantski se skup na kraju osnove umeće -*e-*: *rěbberce* (Lob); *č'isělce* : *č'islo*, *pışemce* : *pışmo* (Var); *pışemce*, *rebberce*, *stebělce* (Cer); *guvěnce*, *betěfce*, *stěkělce* (Đur); *pışemce* (Mol).

U ozaljskome se govoru umeće -*a-*: *batáfce*, *čisâlce*, *jutârce*, *okánce*, *povisâmce*, *povrisâlce*, *rebârce*, *vesâlce* (Oz).

U G jd. nema posebnosti u odnosu na N jd.: *betěfca*, *drěfca*, *guvěncá*, *kolěncá*, *koríca*, *měscá*, *prělca*, *sěncá*, *síca*, *stěkělca*, *vožěncá*, *zrcâlca* (Đur).

Sufiks -ece također je dobro potvrđen: *městęce* (Gre); *městęce*, *òkęce* (Lob); *gnězdęce*, *m'ęstęce* (Var); *jokęce* (Mol); *ditěce*, *pišěce*, *prasěce*, *telěce* (Oz).

Palatalizira osnovu: *s'ęrcęce* (Gre); *j'ęjčęce* : *j'ęjce*, *ličęce* : *liće*, *sòncęce* : *sònce*, *s'rčęce* : *s'rcę* (Var); *jějcece*, *lićece*, *s'rcece* (Cer); *sũncęce* (Klo); *s'rčęce*, *s'ounčęce* (Sred); *jajčęce*, *klopčęce*, *sòncęce*, *s'rčęce* (Đur); *jājčęce*, *ličęce*, *klopčęce*, *sòncęce*, *s'rčęce* (Mol); *jajčęce*, *klupčęce*, *sũncęce*, *s'rčęce* (Ses); *s'rčace*, *stánjace*, *sũncęce*, *trísęce*, *tršęce*, *vesěljace*, *vũljace*, *zěljace*, *zdrávljace* (Oz).

U G jd. nema posebnosti: *jajćêca, klopćêca, srćêca, sōnćêca* (Đur).

Sufiks -eko potvrđen je u primjerima: *vũxêke*¹² (Lob); *n'êbêke, 'okêke, ml'êkêke, v'uhêke* (Gre); *kr'ilêko, mêšêko, 'okêko, s'êlêko, vînêko, vûhêko, zlâtêko* (Var); *jòkeke, vùveke* (Cer); *mêšêko* (Klo); *ćerêvêko, jokêko, mješêko, mlêkêko, vûvêko* (Đur); *mêšêko, vûvêko* (Mol); *betvêko, gnêzdêko, krilêko* (Br); *ćerêvêko, drêvêko, grlêko, jokêko, mješêko, vînêko, vûvêko* (Ses).

Palatalizira osnovu: *s'onćêke* (Gre); *lićêke* (Cer); *j'êjćêko, lićêko, s'rćêko* (Var); *lićêko* (Klo); *lićêko* (Ses), ali su potvrđeni i primjeri bez palatalne promjene: *lićêko* (Đur).

Sa skraćenom osnovom je umanj. *vrêmeško : vrêmeš*, G jd. *vrêmen-a* (Var).

U G jd. nema posebnosti u odnosu na N jd.: *mêšêka* (Klo); *mlêkêka, vûvêka, mješêka, ćerêvêka, lićêka, jokêka* (Đur).

Nekoliko je sufikasa s manje potvrda.

Sufiks -ence imamo u: *vožênce* (Đur); *vožênce* (Mol); *piščênce, vužênce* (Ses).

Sufiks -ance imamo samo u primjeru: *mestânce* (Ses).

Sufiks -eco u: *jòkêco, mlêkêco* (Klo); *ml'êkêco, 'okêco, rêbrêco* (Var); *mlêkêco* (Mol).

Sufiks -čekko u: *v'inćêko* (Var); *vînćêko* (Mol).

Sufiks -(e)šce potvrđen je u primjerima: *dêtešce, j'ahêšce, tel'êšce* (Var); *dêtešce/ detêšce* (Tur); *brimêšce, ditêšce, jânješce, ramêšce, simêšce, timêšce, vimêšce, vrimêšce* (Oz).

Sufiks -če pretežito je hip. značenja. Znači 'mlado i malo' te najviše dolazi na im. osnove koje znače osobe i životinje: *sl'uščê : sl'uga, t'epčê : t'epçec, ždr'epčê : ždrêbê* (Var); *kônćê, sirôćê, vnûćê* (Ses); *blášče, bókče, cûrče, faciúrče, govêče, kónjče, nâkolenče, pastírče, pûrče, siróče, svínjče, têpče* (Oz).

U nekim je primjerima im. s tim sufiksom označena jedinka onoga što znači polazna zbirna im.: *družinćê : družina* (Br, Ses); *mladînćê : mladîna* 'perad', *živînćê : živîna* (Ses); *živínče* (Oz) te se u tom slučaju hip. slabo osjeća.

Sufiks -iče vrlo je proširen u kategoriji im. s. r. koje imaju zbirno značenje: *zê:lićê, korê:nićê, gruózdićê* (Gre); *cvêtjićê : cvêtjê, drêvjijê : drêvjê, grôbjijê : grôbjê, grôzdićê : grôzdiê, kamênićê : kamêňê, kor'ênićê : kor'êňê,*

¹² U loborskom govoru dolazi do neutralizacije vokalskih fonema, kontinuantne etimološkoga /o/ s kontinuantom /ě ə/, te kontinuantne /q ɣ/ s kontinuantom etimološkoga /u/ (v. Zečević 1993: 463), stoga je sufiks -ekê fonološka varijanta sufiksa -eko. Isto vrijedi za govore Gregurovca Veterničkoga i Cerja.

lištičę : *lištę*, *vřhničę* : *vřhńę*, *zdrāvjičę* : *zdrāvę* (Var); *grōb'ičę*, *lištičę*, *třsičę*, *zdrāvīčę* (Cer); *grōzdīčę*, *kamějničę*, *korějničę*, *kocějničę*, *kōjličę*, *ōjličę*, *pějričę*, *třjničę*, *vrjničę*, *zějličę*, *zřjničę* (Đur); *grōzdīčę*, *ōličę*, *zdrāvličę* (Mol); *cvětīčę*, *drěvľičę* : *drěvľę*, *grańičę*, *grōbľičę*, *grōzdīčę*, *kōľičę*, *korějničę*, *ōľičę*, *pějričę*, *řemějničę*, *snōpľičę*, *trějščīčę*, *třńičę*, *trńičę*, *zějličę*, *zdrāvľičę*, *žilějničę* (Ses); *cvětīčę* (Vrb). U bednjanskom je g. potvrđena fonološka inačica toga sufiksa (-iča): *gěrmľiča*, *grýbľiča*, *kýeliča* 'sitno kolje', *šľjěviča* 'šľjivik s mladim šľjivama', *zěrnjiča*... (Bed).

Neki bi se od navedenih primjera (npr. *cvětīčę*, *grōbīčę*, *grōzdīčę*, *pějričę* Podr) mogli tvorbeno tumačiti kao da su nastali od im. osnova m. i s. r. u jd. **cvet-* + *-ičę*, **grob-* + *-ičę*, **grozd-* + *-ičę*, **per-* + *-ičę*, ali smo skloniji interpretaciji da se sonant *j* gubi iz slijeda *-ji-* iz G zbirne im. + *-ičę* (npr. **cvet(j)-* + *-ičę*, **grob(j)-* + *-ičę*, **grozd(j)-* + *-ičę*, **per(j)-* + *-ičę* itd.).

Umanj. sa zbirnim značenjem dekliniraju se kao im. s. r. u jednini: *grōzđjiča* (Var).

Neke umanj. sa sufiksom *-ičę*: npr. *prějličę* : *prelo* 'rupa', *rājničę* : *rajne* 'jutro', *stājničę* : *stajne* 'kuća i gospodarske zgrade; imanje', *stvorějničę* : *stvorejne* 'stvorenje', *gruntīčę* 'mali zemljišni posjed': *grunt* (Đur) ne pripadaju kategoriji zbirnih im., a ni polazna im. nije zbirna. Obično imaju samo jedninske oblike.

Sufiks -(j)ice: *grāńice*, *zřńice*, *drěvľice*, *pějřjice*, *zějlice* (Klo); *zěl'jice*, *korějnice*, *živľějnice* (Sam); *zdrāvľjice* (Oz).

Sufiks -kōvľę znači da ima 'puno malih dijelova' onoga što znači osnova polazne, obično zbirne im. koja već jest umanjenica: *grajniččkōvę* : *grańičę* : *grajńę*, *komadiččkōvę* : *komādič* (Đur); *drěvľiččkōvę* : *drěvľičę* : *drěvľę*, *grajniččkōvę* : *grańičę* : *grańę*, *zřniččkōvę* : *zřńę* (Ses).

U G jd. nema posebnosti: *grajniččkōvja*, *komadiččkōvja* itd. (Đur).

Imenice s. r. koje imaju samo množinske oblike umanjenice tvore sljedećim sufiksima:

Sufiks -ca rijetko je potvrđen: *kōlca* : *kōla*, *vrāca* : *vrāta* (Var); *vrāca* (Cer).

Sufiks -eca imamo u: *vrāteca* (Cer); *jějtręca* : *jějtra*, *klějščęca* : *klějšča*, *plūčęca* : *plūča*, *p'rsęca* : *p'rsa*, *vrāteca* : *vrāta* (Var); *pl'oučęca* (Sred); *plějčęca* : *plějča* (Br).

U nekih se im. mijenja krajnji konsonant osnove: *vrāčęca*, G *vrāčęc* (Đur, Ses, Mol);

Sufiks -čęca: *kōľčęca*, G *kōľčęc* (Đur, Ses).

Sufiks -ića: *kolīca* (Đur); *jějtrica*, *krōsnica*, *ojīca* (Oz).

U G je potvrđen nastavak *-ø*: *kolīc* (Đur).

Sufiks -čica imamo u primjeru: *sančica* : *sâna* (Đur, Ses).

U G su potvrđeni nastavci -*o* i -*ī*: *sančić* (Đur); *sančići* (Ses).

3. Tvorba umanjica e-vrste (od im. osnova e- i i-vrste)

Sufiks -ica najčešći je u tvorbi umanj. od im. osnova ž. r. e-vrste, vrlo je proširen i plodan kao i u hrvatskom standardnom jeziku: *xīžica* (Lob); *blaz'inica*, *b'ušica*, *cērkvica*, *č'obica*, *h'ižica* (Var); *kōrica*, *pūrica*, *slivica* (Cer); *zdělīca* (Pis); *cūrica*, *flāšica*, *ižica*, *pūrica*, *zemlīca* (Tur); *pūrica*, *vřpica*, *lětivica* (Klo); *glavica*, *grabica*, *jamica*, *lětivica*, *měšica*, *pešmīca*, *sōžica*, *zēmlīca* (Đur); *glavica*, *kāntica*, *košarica*, *kōžica*, *ribica*, *vrpica* (Ses); *bāčkica*, *besīdica*, *brādica*, *brīskvica*, *būtorica*, *cīdulica*, *česūljica*... (Oz).

Osnova se skraćuje kod im. *kocica* : *kōcka* (Đur).

Sufiks *-ica* palatalizira osnovu: *goušćica*, *koščica* (Lob); *mot'ićica* (Var); *snešica* : *sneja*, *tęćica* (Cer); *glāčica* : *glāka*, *rōčica*, *dešćica* (Tur); *jābučica*, *pāpričica* (Klo); *bāpčica*, *fazānčica*, *mločica*, *olōfčica*, *prālčica*, *dešćica*, *gōšćica*, *peřušćica* (Đur); *žljīčica* : *žljica*, N mn. *tīčice* (Ved); *brēnčica*, *dešćica*, *gōšćica* (Mol); *jabučica*, *papričica*, *dešćica*, *guščica* (Ses); *črñjafčica*, *dužica*, *jābučica*, *mūšica*, *nožica*, *nūčica*... (Oz).

Palatalizacija može i izostati, što je novija tendencija: *gōškica*, *br'igica*, *kv'rgica* (Var); *nogica*, *rōkica* (Đur).

Neke im. imaju doubletne oblike s palataliziranom osnovom i bez nje: *p'uščica* / *p'uškica*, *trěščica* / *trěškica* (Var); *rūščica* / *rūškica* (Đur).

Taj sufix može doći na im. osnove m. r. e-vrste: *služica* m. : *slūga* m. (Đur); *bačica* : *bača* m., *japica* m. : *jāpa* m. (Ses) te na im. osnove ž. r. i-vrste: *nōčica* (Tur); *klopica* (Đur); *koščica* : *kōst* (Tur).

Neke im. dolaze samo u mn. *g'ačice*, *hl'ačice*, *j'aslice*, *sānice*, *škārjice*, *štr'amplice* (Var); *zubāčice* (Cer); *lačice* (Đur); *škārčice* (Ses).

U nekih je im. izraženije hip. značenje, primjerice, ako imenica znači rodbinske odnose: *tęćica*, *vřjnica* (Đur).

U nekim g. češće, a u nekim rjeđe sufix *-ica* može doći na osnove koje već jesu umanjice. Tada se izražava osobito naglašena afektivnost, a ponajviše u kontekstu obraćanja odraslih djeci (Težak 1981: 295): *ambrelīčica*, *bāltičica*, *cūnjīčica*, *cūričica*, *čīžmičica*, *dāšičica*, *fačurīčica*, *glamnīčica*, *glavičica*, *gorīčica*... (Oz). Već su spominjani ostvaraji i trostruke, pa i četverostruke sufixacije npr. *mōma*: *mōmica* (/mōmek), *mōmičica* (/mōmiček), *mōmičičica* / *mōmičiček*, *mōmičičiček* (Jes).

Sufiks -ka u nekim se g. relativno često pojavljuje, a dolazi ponajviše na im. osnove e-vrste koje završavaju sonantom: *čed'ulka, sęk'irka, r'acka* : *r'aca, škat'ulka* (Var); *sekîrka* (Cer); *čedûlka, droptînkă, kobîlka, kodêlka, kuvâčka, lopâtka, luščînkă, obręzînkă, osovînkă, počęřevînkă* (Đur); *pořtêlka, škatûlka* (Mol); *putînkă* : *putîna* 'travnati put' (Ses), a učestalo dolazi i na im. osnove koje završavaju na -ica: *ladička* : *l'adica, lisîčka* : *lis'ica, šalička* : *š'alice* (Var); *žřebîčka* : *žřebîca, telîčka* (Tur); *čębrîčka, kobasîčka, kupîčka, lešîčka, palîčka, polovîčka, vędrička* (Đur); *kupîčka, vędrička, vûsnîčka* : *vusnica* 'usna' (Mol); *šęnîčka* (Ses).

Dolazi i na im. osnove ž. r. i-vrste: *r'itka* : *rît* (Var); *nôčka* : *nôč, zastâfka* : *zâstay* (Đur); *koķôška* (Mol).

Palatalizira osnovu: *motîčka* : *motika* (Cer); *mlâčka* : *mlâka, snęška* : *snęja* 'snaha' (Đur).

Jednačenje po zvučnosti imamo u primjerima kao što je: *livâtka* : *livâda* (Ses).

Neke umanj. imaju samo mn. oblik prema polaznoj osnovi: *hlâčkę* : *hl'ačę* (Var); *gorîčkę* : *gorîce, zobâčkę* : *zobâčę* (Đur); *lâčkę* (Ses).

Sufiks -čica dolazi pretežito na im. osnove i-vrste: *brfč'ica, čęfčica, klôpčica, košč'ica* (Var); *čęfčica, klopčica* (Đur); *klopčica* (Vir); *grančica, klopčica* (Mol); *stvarčica* (Ses); *brfčica, cifčica, klupčica, stvarčica* (Oz).

Sufiks -ička u građi je razmjerno dobro potvrđen, češće dolazi na im. osnove e-vrste, a rjeđe na osnove i-vrste: *pęčîčka* : *peč, ritička* : *rit* (Đur).

Niz je primjera umanj. koje završavaju na -ička, a za koje je doista teško reći radi li se sinkronijski o jednom sufiksu ili o dvama, tj. je li riječ o umanjenicima, s obzirom na to da većina ostvaraja može imati stvarni ili potencijalni lik s jednim sufiksom. Sljedeći se primjeri mogu interpretirati kao umanjenicima umanjenica: *flašička* : *fl'ašica, hižička* : *h'ižica, kapîčka* : *k'apica, koščîčka* : *košč'ica* (Var); *deščîčka, hižička, kapîčka, kravîčka* (Cer); *deķîčka* : *deķica, deščîčka* : *deščica, glavîčka* : *glavica, grabîčka* : *grabica, ižička* : *ižica, letvîčka* : *letvica, nogîčka* : *nogica* (Đur); *bořîčka, glavîčka, hižička, suknîčka* (Mol); *curîčka* (Vrb).

U primjeru *šibička* (Podr) izgubila se tvorbena veza i to na semantičkom planu s im. *šibica* jer u današnjim sustavima podravskoga kajk. dijalekta znači 'drvce za paljenje, žigica', umanj. *šibička* nije 'malo drvce za paljenje, mala žigica', već 'mala šiba'.

Sufiks -čička potvrđen je u nekoliko primjera u kojima dolazi na osnove i-vrste: *klečička* : *klet, koščička* : *kost* (Đur); *lačička* : *lat* (Đur, Mol, Ses), s ispuštanjem konsonanta *t* iz skupa -tč-.

Sufiks -kica nema puno potvrda. Može doći na im. osnove e-vrste: *vrěčkica* (Var). U tome slučaju nije potvrđen lik **vrečka*, pa govorimo o jednom sufiksu, za razliku od dvaju potvrđenih likova *něčka* i *nočkica* (Đur) kada se radi o dvama sufiksima, odnosno o umanjenici umanjenice (*nočkica* < *něčka* < *něč*).

Dosljedno primjenjujući sinkronijski pristup, trostruku umanjenicu (umanjenicu umanjenice umanjenice) imamo u primjerima: *hižičkica* (< *hižička* < *hižica* < *hiža*), *kapčičkica* (< *kapčička* < *kāpica* < *kapa*), *kravičkica* (< *kravička* < *krāvica* < *krava*) (Cer); *slivīčkica* (< *slivīčka* < *slivīca* < *sliva*) (Ses) koji imaju izrazito pojačano umanjeničko značenje.

Sufiks -ca ima vrlo malo potvrda, može doći na im. osnove e- i i-vrste. Do ispadanja suglasnika u suglasničkoj skupini dolazi u primjerima: *smřca* : *smrt*, *třsca* ‘komadić kore od trske na tkalačkom brdu’¹³ : *trska* (Cer), a u primjeru *mrkěfca* : *mřkva* (Đur) imamo umetnuto ‘blagoglasno’ -e-.

Sufiks -ěca vrlo je rijetko potvrđen u razmatranoj građi, dolazi u nekim govorima podravske kajkavske dijalekta: *jabočěca* : *jabōka* (Đur, Br); *jabočěca* (Vir, Mol).

Sufiks -oka hip. je značenja, dolazi na im. osnove koje znače rodbinske odnose i ženska osobna imena: *čěčōka* (Mol); *strinōka*, *Marōka* (Ses).

Sufiks -ika potvrđen je u varaždinskom g.¹⁴ te u njegovoj okolini: *b'ušika*, *c'icika*, *c'ujzika*, *'omika*, *p'ucika*, *r'ibika* : *r'iba* (Var), s pretežitom hip. značenjem. Potvrđen je i u prenesenom značenju općih im. kada se odnose na žensku osobu, obično u izravnom obraćanju te i u tom slučaju ima hip. značenje: *r'ibika*, *r'užika* (Hra).

4. Nekoliko primjera priložnih i glagolskih umanjenica

U kajk. narječju nerijetko i prilozi mogu imati umanjeničke likove. Ako se radi o priložnoj umanj., sufiks se dodaje izravno na prilog (*začasek*, *vuneka*), a ako se radi o kojem petrificiranom padežu imenice ili pridjeva, sufiks se dodaje na bivšu osnovu deklinabilne riječi (*domeka* : *dom-a*, *zimeka* : *zim-a*, *malučko* : *mal-o*). U toj su kategoriji potvrđeni sufiksi: -ek, -eka, -eke, -ke, -učko itd.

U građi se našlo niz takvih značenjski i tvorbeno zanimljivih primjera: *d'oměka* : *d'oma*, *l'epěko* : *lěpo*, *m'aličko* : *m'alo*, *z'utrěka* : *z'utra* (Var); *majūčke/malūčke/mālke*, *vānek*, *vāneke*, *vūnek*, *vūneke*, *zūtrega* (Cer); *dōměka* : *dōma* i *domā*, *vūněka* : *vun* i *vune*, *zīměka* : *zima*, *malūčko* : *malo*, *začāsěk* : *začas* (Đur); *mčrzłeka*, *tōpłeka* (Jes).

¹³ U navedenom je primjeru došlo do suženja značenja umanj. i leksikalizacije.

¹⁴ P. Skok navodi da je svesl. i praslav. neproduktivan sufiks, varijanta od -ica (I : 712).

Sufiksi *-ek* i *-eka* mogu doći i na glagolske osnove. Zabilježeni su neki primjeri u službi supina koji dolazi s glagolima kretanja: *Sàd pēš srātek i spātek* (Cer); *Kęsnò ę, dęca mōràjo spātęka îti!* (Đur).

5. Zaključak

Proučavanje tvorbe riječi u hrvatskim narječjima, pogotovo u kajkavskom, još je u začetcima. Većina kajkavskih dijalektoloških radova ili uopće nema poglavlje koje se bavi tim pitanjem ili se daje kraći izbor, a ta su poglavlja obično naslovljena Iz tvorbe. Da bi se mogao uspostaviti pouzdan tvorbeni niz, valja temeljito istražiti svaki pojedini govor za svaku tvorbenu riječ koja se analizira. Npr. ako je u nekom g. potvrđena svaka od ovih potencijalnih riječi – *zvon*: *zvonec* : *zvončec* : *zvonček* : *zvončić* : *zvončićek* : *zvončićiček* – interpretacija će sa sinkronijskoga gledišta biti drugačija od one ako se neka od navedenih riječi ne rabi. Pretpostavljamo da će se prikupljanjem i obradom opsežnije građe iz više kajkavskih govora, pripadnika različitih dijalekata kajkavskoga narječja, slika o tvorbenoj kategoriji koja je prikazana u ovome radu manje ili više promijeniti, a svakako su moguće i drugačije interpretacije. Brojnost umanjeničkih sufikasa (u ovome ih je radu navedeno za im. a-vrste m. r. 16, za im. s. r. 15, te 10 za im. e-vrste, što je ukupno 41 sufiks) te vrlo široke mogućnosti višekratne tvorbe umanjenica od umanjenica svjedoče o zanimljivosti te kategorije u kajk. narječju, ne samo s tvorbenoga stanovišta, nego se ona pokazuje i iznimno zanimljivom za semantička proučavanja.

Kratice govora:

- (Bed) Bednja
- (Br) Podravski Bregi
- (Cer) Cerje kraj Sesveta
- (Đur) Đurđevac
- (Go) Gola
- (Gre) Gregurovec Veternički
- (Hra) Hrastovsko kraj Ludbrega
- (Jes) Donje Jesenje
- (Klanj) Klanjec
- (Lob) Lobor
- (Klo) Kloštar Podravski

(Mol) Molve
(Oz) Ozalj
(Pis) Pesarovina
(Podr) Podravina
(Pri) Prigorje
(Sam) Samobor
(Ses) Podravske Sesvete
(Sred) Mursko Središće
(Tur) Turopolje
(Var) Varaždin
(Ved) Vedešin
(Vir) Virje
(Vrb) Vrbovec

Literatura i izvori:

- BABIĆ, STJEPAN. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku* (Treće, poboljšano izdanje). Hrvatska akademija znanosti i umjetosti – Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- BARAC-GRUM, VIDA. 1994. Idiom Klanjca u svojim specifičnostima. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 20. 5–18.
- BLAŽEKA, ĐURO; ROB, GROZANA. 2014. *Rječnik Murskog Središća*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Grad Mursko Središće – Županija Međimurska. Zagreb.
- BRLOBAŠ, ŽELJKA; LONČARIĆ, MIJO. 2012. Gornjolonjski dijalekt kajkavskoga narječja. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 38/2. 229–249.
- HOUTZAGERS, PETER. 1999. *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok*. Amsterdam – Atlanta, GA.
- JEDVAJ, JOSIP. 1956. Bednjanski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 1. 279–330.
- JEMBRIH, ALOJZ; LONČARIĆ, MIJO. 1982./1983. Govor Gregurovca Veterničkoga. *Rasprave Zavoda za jezik IFF* 8-9. 5–62.
- KOVAČEC, AUGUST. 2003./2004. Deminutivi osobnih imena izvedenih s pomoću višestrukoga sufiksa kao kompenzacija za vokativ u jednom kajkavskom govoru. *Folia onomastica Croatica* 12-13. 289–298.
- LIPLJIN, TOMISLAV. 2002. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin: Garestin d.o.o.

- LONČARIĆ, MIJO. 1977. Jagnjedovački govor (S osvrtom na pitanje kajkavskoga podravskog dijalekta). *Hrvatski dijalektološki zbornik* 4. 179–262.
- LONČARIĆ, MIJO. 1996. *Kajkavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb.
- MARESIĆ, JELA. 2010. Govor i rječnik Molvi. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 16. Poseban otisak. 1–124.
- MARESIĆ, JELA; MIHOLEK, VLADIMIR. 2011. *Opis i rječnik đurđevečkoga govora*. Gradska knjižnica Đurđevac. Đurđevac.
- ŠATOVIĆ, FRANJO; KALINSKI, IVAN. 2012. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga pri-gorskoga govora zagrebečkoga Cerja*. Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zeli-na. Zagreb.
- ŠOJAT, ANTUN. 1973. Govor u Samoboru i njegovoj okolini. *Rasprave Instituta za jezik* 2. 51–72.
- ŠOJAT, ANTUN. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Poseban otisak. 317–493.
- TEŽAK, STJEPKO. 1981. Ozaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5. 203–428 + karte.
- VEČENAJ, IVAN; LONČARIĆ, MIJO. 1997. *Rječnik govora Gole*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- VULIĆ, SANJA. 2004. Imeničke tvorenice u umočkom i vedešinskom govoru. *Kajkavci Vedešina i Umoka. Zbornik radova regionalne konferencije „Kaj-kavci med gradišćanskimi Hrvati“ održane u Koljnofu / Kópháza, 2. – 3. no-vembra 2001.* 93–99.
- VULIĆ, SANJA. 2006. Dosadašnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskoj dijalekto-logiji. *Čakavska rič*. XXXIV /1-2. 97–113.
- ZEČEVIĆ, VESNA. 1993. Loborska kajkavština. *Rasprave Zavoda za hrvatski je-zik* 19. 443–464.
- ZEČEVIĆ, VESNA. 1995. Glavne značajke pisarovinskoga govora. *Rasprave Za-voda za hrvatski jezik* 21. 239–246.

On the Word Formation of the Diminutive in the Kajkavian Dialect

Abstract

This paper gives an analysis and overview of the diminutive word formation system in the Kajkavian dialect group. An analysis has been carried out using examples from published descriptions of local dialects, Kajkavian dictionaries, and the author's own corpus collected during fieldwork. The word formation analysis is synchronically based, while some historical linguistic remarks are added for classification. The paper cites all affirmed suffixes from the corpus that form diminutives of masculine, feminine, and neuter nouns. For each of the formation categories, the author describes the phonological changes occurring at the boundary between the root and the suffix.

Ključne riječi: kajkavsko narječje, hrvatski jezik, tvorba riječi, umanjenice

Key words: Kajkavian dialect group, Croatian language, word formation, diminutives